

BLIŹNI (833) *ai*

bliźni (495), **blizni** (108), **blizny** (93), **bliżni** (60), **bliżny** (51), **bliźny** (19), bliźni *a.* bliżny (4), blizni *a.* blizny (3); bliźni *BierEz* (2), *KromRozm II* (3), *KromRozm III*, *BielKom* (4), *LubPs* (21), *RejWiz* (7), *RejZwierz* (2), *OrzQuin* (3), *RejAp* (16), *GórñDworz*, *HistRzym* (5), *RejPosWiecz²*, *RejPosWiecz³* (13), *GrzegŚm*, *HistLan*, *RejZwierc* (17), *WujJudConf* (4), *RejPosRozpr* (4), *RejPosWstaw* (5), *BudNT*, *CzechRozm* (15), *ReszPrz* (2), *ReszHoz* (8), *ReszList* (3), *ArtKanc* (11), *Phil* (2), *KochPij* (2), *GrabowSet* (2), *LatHar* (11), *WysKaz*, *SarnStat* (2), *CzahTr*; bliźni *OpecŻyw* (6), *Mymer¹*, *TarDuch*, *KłosAlg* (2), *RejRozpr*, *SkarJedn*, *GórñRozm*; bliźni *BierRaj*; bliżny *MurzHist* (2), *MurzNT* (4), *UstPraw*, *ZapKościer*; bliżny *WujJud*, *KochPs* (2), *SiebRozmyśl* (2); bliźni : bliźni : blizny : bliźni : bliżny : bliżny *LibLeg* (– : 5 : 4 : – : 1), *PatKaz III* (– : – : 3 : 2), *BielŻyw* (– : 1 : 1), *WróbŻołt* (– : 3 : 2), *RejPs* (1 : 6), *SeklWyzn* (– : 1 : – : 2), *SeklKat* (1 : 3 : 80 : 1 : 6 : 3), *RejKup* (– : 4 : 1 : 2 : 3), *KromRozm I* (1 : – : – : 2), *GliczKsiąż* (2 : – : 1), *GroicPorz* (11 : – : – : 3 : 2), *KrowObr* (– : 1 : 1 : 2 : 4), *Leop* (27 : 7 : 1 : 2 : – : 5), *BibRadz* (24 : 2 : 1 : 1 : 1), *BielKron* (8 : 1), *RejPos* (134 : 1 : – : – : – : 1), *BiałKat* (10 : – : – : 1 : – : 1), *KuczbKat* (13 : – : – : – : 1), *BudBib* (8 : 18 : – : 2) *KarnNap* (1 : – : – : – : – : 1), *ModrzBaz* (– : – : 1 : 1 : 8 : 1), *SkarŻyw* (– : 8 : – : 36 : 14), *CzechEp* (12 : 1), *GostGosp* (1 : – : – : 1), *WujNT* (20 : 29), *PowodPr* (7 : 1), *SkarKaz* (28 : 2), *SkarKazSej* (9 : – : – : – : – : 1), *KlonWor* (5 : 1). Odmianka blizni w niektórych tekstach (zwłaszcza rękopisach, drukach wczesnych i tam, gdzie występuje sporadycznie) jest być może tylko wariantem graficznym.

sg m N bliźni, blizny (25). ♦ G bliźniego, bliznego (246); -égo (9), -ego *BiałKat* (3); -(e)go (234). ♦ D bliźniemu, bliźnemu (206), bliżnemu (1) *RejAp*; -emu (4), -emu (1), -ęmu (2) *MurzHist*, *MurzNT*, -(e)mu (200); -emu *OrzQuin* (3); -emu : -emu *BiałKat* (1 : 1). ♦ A bliźniego, bliznego (172); -égo (5), -ego (1), -(e)go (166); -égo *MurzNT*, *KochPij*, *SiebRozmyśl*; -égo: -ego *BiałKat* (2 : 1). ♦ I bliźnim, bliżnym (48), bliźni(e)m, blizn(e)m (2) *BibRadz*, *RejPos*. ♦ L bliźnim, bliżnym (7), blizn(e)m (1) *RejKup*. ♦ f A bliżną (1). ♦ pl N m pers bliźni (8). ♦ G bliźnich, bliżnych (41). ♦ D bliźnim, bliżnym (41), bliźni(e)m, blizn(e)m (3) *SeklKat*, *GliczKsiąż*, *BibRadz*. ♦ A m pers bliźnié, bliżné (14), bliźnich (3); -ich *KrowObr*, *ReszHoz*; -é : -ich *WujNT* (1 : 1); -é (4), -(e) (13). ♦ I m bliźnimi, bliżnymi (8), bliźniemi (1) *BibRadz*, blizn(e)mi (1) *SkarŻyw*. ♦ L bliźnich (4).

Sl stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

Bliski, zażyły, serdeczny, dobry; rodzony; proximus Cn (11) :

Wyrażenia: »brat bliźni«: Bo ya znam že nye wybáwi brát brátá bliżnyego *LubPs N2*.

»bliźni przyjaciel« (2): ti łgvbyſch swoje głowę y ſwoych blyznich przyacziol y ſwoych dziecię *LibLeg* 11/59; thedi ktobi bliźny przyiaczel tak strony Lucaſzewy jako strony zony yego mayaſ myecz polowycze ty mayentnoſczy *ZapKościer* 40.

»ſąſiad blizny; blizny ſąſiad« (7 : 1): thak was profym y zadami jako panow Chrzeſczaſyńskich yprzyaczielow naſzich dobrich y ſąſyad blyznich y ſtarſchich abiſcie nas wſpomogly *LibLeg* 10/124v; A my dotich czaffow hoſpodar moy komv ſzye nyefkarzill thilko thwey Kro.mczi [...] jako [...] ſzwoyemv mylemyv y laſkawemv y blyſnemv ſzamſzyadowy. *LibLeg* 11/168v, 10/125, 11/96, 135v, 166, 168 (8).

Szeregi: »miły i łaskawy i bliźni« *LibLeg* 11/168v cf »ſąſiad bliźny«.

»blizny i starszy« *LibLeg* 10/124v cf »sąsiad blizny«.

a. W funkcji rzeczownika (822) :

a. *Każdy człowiek w stosunku do drugiego człowieka; proximus Mymer¹, Cn (812) : BierRaj 23; BierEz K2v; OpecŻyw 5, 59v, 106v; PatKaz III 148v [2 r.]; Mymer¹ 38; BielŻyw 130 [2 r.]; KłosAlg A4v [2 r.]; WróbŻołt 13/3, 100/5, oo [2 r.]; RejPs 35v, 62, 75v [2 r.], 147; LibLeg 11/49; RejRozpr A4v; SeklWyzn b4, c4, c4v, f2v; przikazuje [PanBóg] abyśmy naśfym dobrym wlpomagali bliznego potrzebującego. SeklKat Lv; y my mamy rozumieć bliznego naśfego wszelkiego człowieka á zwacza krzesciańskiego SeklKat M4v, E4v, F, Fv [3 r.], Gv, Iv [5 r.] (61); RejKup g6, k2v, l8v, r6v, r7v (7); KromRozm I Bv, I2v [2 r.]; MurzHist A3; MurzNT 56; BielKron B7v; GliczKsiąż M7v, N5; LubPs B4, B6v, C2, D2, D2v [2 r.] (12); GroicPorz A3v, B4, C3, f2v, g4v (8); KrowObr 63; RejWiz 14, 81, 105v, 130v, 134v (6); Nie bądź bliźniemu miäfto przyjacielá nieprzyjacielem [Noli fieri pro amico inimicus proximo] Leop Eccli 6/1, Ex 2/13, Lev 19/13, 15, 16, l.Reg 15/28 (32); RejZwierz 132; Abowiem się mylili gdy tylko śamy krewne bliźnięciem fwemi názywali. BibRadz Luc 10 marg, I k. 6, Gen 9 marg, Lev 19/15, 16, 17 (23); BielKron 43, 43v, 44, 68, 201v; GrzegRóżn G; OrzQuin Aa5; RejAp 29v, 30, 120v, 153v, 164 (6); GórnDworz Kk5v; HistRzym 110; áż gdy sie niechciał zmiłować nad nędznym bliźnim swoim. RejPos 162; Wykład o ránnym bliźnim leżącym przy drodze. RejPos 210 marg, A4, 8v, 29v [2 r.], 48, 71 (76); RejPosRozpr cv [3 r.], c2; RejPosWiecz³ 99 [2 r.]; BiałKat 58v [2 r.], 61 [2 r.], 66 [2 r.], 213v, 371; KuczbKat 225 [2 r.], 320, 330, 350 [2 r.], 435 [5 r.]; RejZwierc 57, 69v [2 r.], 71, 127v, 191 (7); WujJud 234; WujJudConf 83v, 90v; RejPosWstaw 44, [110³], [110³]v; BudBib Gen 43/33, Ex 20/17, Lev 25/14, 15, 17 (24); CzechRozm 91v, 110v [3 r.], 239, 240v, **2v rej (8); KarnNap D4; ModrzBaz 62v [3 r.], 67, 78v [4 r.], 79; SkarJedn 342; KochPs 19, 72; iako kámień z drogi odmiátáć/ aby się bliźny nie podknął/ winna rzecż ieſt SkarŻyw 108, A5v, 4, 16 [2 r.], 59, 97 (43); CzechEp 8, 19, 25, 53, 63 (7); ReszPrz 13; ReszHoz 117, 124, 136, 137; ReszList 148, 165; ArtKanc M3, Q3, Q5v [2 r.]; GórnRozm C; GostGosp 134; Phil Q2 [2 r.]; KochPij Cv; GrabowSet H3v, N3v; LatHar + 2v, +++ 1v, 14, 23, 112 (7); WujNT s. 26, 28, 30, Act 7/27, Rpl 4/25 (2/?); WysKaz X3; SarnStat 1273, 1274; SiebRozmyśl G3v; PowodPr 18, 20, 58, 63, 69 (6); SkarKaz 209a [4 r.], 278b [2 r.], 279a [3 r.], 312b [2 r.], 313a [2 r.] (19); CzahTr D; kto okrutny na bliźniego/ y nie czyni miłośerdźia nad nim/ záslepnieie w rozumie swoim SkarKazSej 662a, 658b, 662a, 669b, 675a [3 r.]; KlonWor ded **2, **2, 29, 68, 79.*

W charakterystycznych połączeniach: bliźni moj (20), twoj (76), swoj (295), nasz (61), jego (5).

Zwroty: »gardzić (wzgardzać, wzgarda, wzgardzenie) bliźniego (bliźnim)« (11): BielKom B7v; KrowObr 63v; Ktory gárdzi bliźnim fwym grzeszy Leop Prov 14/21; BibRadz Prov 14/21; RejPos 165; RejZwierc 48, 69 [2 r.]; BudBib Prov 14/21; SkarKaz 353a, 421a.

»miłować (miłowanie, miłość) bliźniego, (ku, przeciwko) bliźniemu« (169): OpecŻyw 1v, 2; PatKaz III 148, 149v, 276; TarDuch B7v; RejPs 182v; SeklKat B3v, H, I2, Mv, N2 (7); RejKup g6; MurzNT 18v [2 r.], Matth 22/39; KromRozm II K2v, n2; KromRozm III H2v; BielKom Cv; LubPs N3, A5, D2v marg; GroicPorz C3, e4, h [2 r.], mm4; KrowObr A4, C4, 47, 63v [2 r.]; RejWiz 51v; Będzieſz miłował bliźniego twego iako śam siebie. Leop Matth 22/39, *A3v, Eccli 13 arg, 13/19, 27/18, Luc 10/27 (7); RejZwierz 132v; BibRadz Lev 19 marg, 19/18, Matth 5/43, Luc 10/27; OrzQuin L2v;

RejAp 29v, 19 [3 r.], 138, Eev; *HistRzym* 51v, 54 [2 r.], 98; *RejPos* 4, 44v, 145v, 208, 209v (21); *RejPosWiecz*² 92v; A bliźniego miłować/ iest temu nie zażrzeć/ ále wſytkiego dobrego życzyć *RejPosWiecz*³ 99, 99 [7 r.], 99v [3 r.]; *BialKat* lv; *GrzegŚm* 61; *KuczbKat* 315 [2 r.]; *RejZwierc* 128, 128v; *WujJudConf* 102v; *RejPosWstaw* [21²]v, [143⁴]v; *BudNT Matth* 5/43; *CzechRozm* 89 [2 r.], 91, 91v, 245v; *KarnNap* D3v; *ModrzBaz* 113; *SkarŻyw* 75 [2 r.], 100, 114 [2 r.], 238 [2 r.], 319 (12); *CzechEp* 96, 251, 280; *ReszPrz* 7; *ReszHoz* 127, 132, 140; *ReszList* 179; *ArtKanc* M3, M4; *LatHar* + + + 1, 292; kto miłuje bliźniego/ ten zakon wypełnił. *WujNT Rom* 13/8, *Matth* 19/19, 22/39, s. 93, *Mar* 12/31, 33 (27); *SkarKaz* 313a, 350a, 383b [2 r.], 457a [2 r.], 580b; Miłość ku bliźnim/ im iest szersza tym iest lepsza. *SkarKazSej* 664b, 702b.

»obrazić (obrażać, obrażenie, obraz) bliźniego« [*szyk zmienny*] (20): *LubPs* K4v; *GroicPorz* av, y4; *RejPos* 43, 61, 116, 132v, 133v (7); *BialKat* 58v, 213v; *ModrzBaz* 64v; *GostGosp* 154; *KochPij* Cv; ZGORSZENIE y obrázenie blizniemu/ áni w náuce áni w żywioiecznie ma być dawáne. *WujNT* Dddd; *SiebRozmyśl* K; *PowodPr* 67; *SkarKaz* 314b; *KlonWor* 64.

»odpuścić (odpuścić) bliźniemu« [*szyk zmienny*] (11) : *SeklKat* I2, S4, S4v [3 r.], X4; Pan Piotrowi powie« dizzyec raczył/ gdy go pytał wielekość mam odpuścić bliźniemu swoiemu gdy mię obrázi/ dofyćby siedm kroć? *RejPos* 328, 247v; *CzechEp* 78; *ArtKanc* M19; winien káždy odpuścić bliźniemu występki iego przeciw sobie *WujNT* 77.

»(po)ządać żony (domu etc.) bliźniego« (18): Nie pożaday domu thwego bliźnego ani maiętności iego. *SeklKat* B3v, B2v, B3, B3v, K2, N (9); *BielKron* 32v; *KuczbKat* 345, 351; *RejZwierc* 256v; *BudBib Ex* 20/17 [2 r.]; *ArtKanc* M3, M6v; *LatHar* 113.

»nie świadczyć fałszywie (nie mówic fałszywego świadectwa, nie odpowiedzieć świadectwa kłamliwego) przeciw bliźniemu (na bliźniego)« (11): Nieświątacz falſziwie przeciw bliźniemu twemu. *SeklKat* B2v, B3v, Mv; *GroicPorz* pp3v; *KrowObr* 111v; *BielKron* 32v; *BialKat* 64; *KuczbKat* 335; Nie odpowieš na bliźniego^{gō} twego świadectwa kłamliwego. *BudBib Ex* 20/16; *ArtKanc* M4v, M6v.

»zdradzać (zdradzić, zdrada) bliźniego« (6): A ktory zdradza bliźniego/ Będzie zdrádzon od drugiego. *BierEz* Q4v; *RejPs* 34v; *SeklKat* E4, M4, N; *BielKom*.

Wyrażenia: »krzywda bliźniego (bliźniemu)« (11): *SeklKat* M4; Nie czyń żaden krzywdy bliźniemu twemu/ áni go odzieray *BibRadz Lev* 19/13; *RejPos* 71v [2 r.], 205, 253v *marg*; *HistLan* E2; *SkarŻyw* 482; Trzećia ostrożność iest: [...] aby rzecz ktorey sie przysięgą popiera/ bylá [...] nie z krzywdą bliźniego *PowodPr* 48; *SkarKaz* 311b; *SkarKazSej* 675b.

»skaza (skażenie) bliźniego« (6): złosc [...] Co sie ná ſkázę bliźnyego ták ſrodze vdálá *LubPs* B6v; *RejPos* 71, 163, 205, 312; *RejZwierc* 139.

»udręczenie bliźniego« (4): *RejKup* r7v; to wſytko Pan dał ku poczciwemu vžywaniu náſzemu/ ále ták ábychmy sie tym nie wynosili [...] na vdręczenie bliźniego swego *RejAp* 152v; *RejPos* 247, 325v.

Szeregi: »(tak) Bog (Pan, ja) a, i (jako) bliźni« (107): *OpecŻyw* 1v, 2v; *PatKaz III* 148, 152v; *TarDuch* B7v; *SeklWyzn* f2v; *SeklKat* B3v, Mv, M3, S3v, T3v (8); *RejKup* g6 [2 r.]; *MurzHist* B2v; *MurzNT* 21; Są przykazánya nyektore/ ktore flužą [...] ýako sye czlowyek przećiw Bogu y bliźnymu záchowac/ á czego wystrzegáć ma *KromRozm II* k2, k2v, n2; *KromRozm III* H2v; *LubPs* K4v, Y3 *marg*; *GroicPorz* y4; *KrowObr* C4, 63v [2 r.]; *Leop Eccli* 13 arg, *Luc* 10/27, *Iac* 4 arg; *BibRadz*

Luc 10/27; *OrzQuin* Y2; *RejAp* 29v, 30, 45, 138; *HistRzym* 54 [2 r.], 98; Támże mu mędrek on powiedzyał summę zakonu wszystkiego/ y o powinności ku Pánu y ku bliźniemu swemu. *RejPos* 209, 4, 32v, 62, 129v, 132v (29); *RejPosWiecz*³ 99, 99v; *BialKat* 1; *RejZwierc* 128v [3 r.], 147; *WujJudConf* 102v, 106; *CzechRozm* 87v, 89, 89v, 91; *KarnNap* D3v; [Mojżesz] wziął im od Bogá nápišanę [!] dziesięćoro przykazanie Bośkie/ ná dwu tablicách kamiennych/ w ktorym się zamyka wízytko záchowánie ich ku Bogu y bliźniemu. *SkarŻyw* 481, 101, 114 [2 r.], 238, 319, 482; *CzechEp* 164, 199, 251; *ReszPrz* 7; *ReszHoz* 118, 132; *ArtKanc* M3, M4; *LatHar* +++1, 292; *WujNT* s. 93, *Luc* 10/27, 823, Aaaaa; *SkarKaz* 313a, 457a; *KlonWor* 64. Cf »miłować bliźniego«.

»brat (braciszek, bracia) a (i) bliźni; (nie jedno) bliźni a (ale też) bracia« (5 : 2) : Dla braciey moiey y dla bliznich moich przepowiadałem pokoy tobie. *WróbŻołt* 121/8; *SeklKat* M4v; *LubPs* cc3v; *RejPos* 181v, 249, 276; Christyánin práwy (iákom iuż rzekł) powinien nie tylko brácią y bliźnie miłować *CzechEp* 16.

β. *Krewny, powinowaty, członek rodu, przyjaciel* (10) : *GliczKsiąż* G2v; náucžcie corek waffych lámentu: y kážda bliznā [et unaquaeque proximam suam] swoię zálobnego nárzekáníá *Leop Ier* 9/20; Postánowiliſmy/ iż gdy brát brátá zábije/ albo bliſki bliźnego/ tedy ten zábijak od ſpadku odpada *UstPraw* D3v; *BielKron* 44v.

Szeregi: »bliźni abo powinowaty«: gdy podawaſz zyemi ciáło bliźniego swego/ ábo iákiego powinowátego swego/ w ręce á w opiekę Páná swego/ nie płácžje nic *RejPos* 356.

»przyjaciele, (i) bliźni« (5): *BierRaj* 17; Przijaciele moi y blizni moi przećiwo mnie przistapili [*Amici mei, et proximi mei adversum me appropinquaverunt*] *WróbŻołt* 37/12; *LubPs* K3v; *Leop Ps* 37/12; *LatHar* 162.

Synonimy: **a.** **α.** *brat*; **β.** *powinowaty, przyjaciel*.